

Riksantikvaren
postmottak@ra.no

Vår dato: 13.06.2024
Deres dato: 03.05.2024
Vår referanse:
Deres referanse:

Høring - Riksantikvarens håndverkstrategi

Bygghåndverk Norge (BHN) er en frittstående paraplyorganisasjon for ulike landsforbund innen bygghåndverk. Våre medlemsorganisasjoner er Malermestrenes Landsforbund, Byggmesterforbundet og Norske Murmestres Landsforening. Sentrale arbeidsområder er bygghåndverksbedriftenes rammevilkår tilknyttet arbeidslivs- og utdanningspolitikk, byggereglene, offentlige anskaffelsesregler, seriøsitet utfordringer og generell næringspolitikk for SMB-bedrifter. I denne høringen samarbeider vi også med og Norsk Murforum

Nedenfor følger vår tilbakemelding. Gjennom arbeidet har vi kommet til at de fleste spørsmål som reises i høringen er problemstillinger som er felles for fagene. Som det fremkommer er det fra vår side et ønske om at våre organisasjoner blir mer sentrale i arbeidet med rekruttering, opplæring og kompetanseutvikling. Videre utvikling av markedsvilkårene for å gjøre dette markedet mer interessant for flere håndverksbedrifter.

Bygghåndverk Norge mener det er avgjørende for å kunne lykkes med hovedmålet i strategien at det skapes et mer forutsigbart og attraktivt marked for bedrifter i håndverksbransjene. Dette er et avgjørende premiss for å kunne øke kapasiteten. Vi registrerer med tilfredsstillelse at det i avgrensning av mandatet (kap. 4) er åpnet opp for å vurdere behovet for vurdere bestillerkompetanse innenfor dette feltet. Videre erkjennes det, at selv om kompetanse innenfor rådgiverfeltet ikke er med i strategien, behov for mer kompetanse her. Tilsvarende er det også nødvendig å videreutvikle konkurransegrunnlaget knyttet til anbud, tilbud og anskaffelser. Til dette har vi valgt å gi konkrete innspill nedenfor under Strategisk satsning 2, pkt. 1.

Gjennomgående oppfatter vi at strategimålene er gode, men mangler konkretisering. Våre forslag er derfor mer utfyllende enn det som kanskje er ønskelig, men dette er også ment som innspill til handlingsplanarbeidet. I den sammenheng vil vi også vise til vårt høringssvar av 21. desember hvor vi svarte fylldig på de spørsmålene som der ble stilt i høringsnotatet.

Bygghåndverk Norge
Org. nr. 929 815 033

Adresse:
Sørkedalsveien 9D, 0369 Oslo

E-post:
post@bygghandverknorge.no

Vi registrerer at Riksantikvaren ønsker medvirkning fra byggenæringen i handlingsplanarbeidet og Bygghåndverk Norge vil sammen med sine bransjeorganisasjoner kunne bidra i den forbindelse.

Strategisk satsning 1:

Håndverkkompetansen og -kapasiteten skal styrkes

1. Det er etablert et systematisk samarbeid mellom kulturmiljøforvaltningen, kulturarvsektoren, utdanningssektoren og byggenæringen

Bygghåndverk Norge, med sine medlemsorganisasjoner må være sentrale samarbeidspartnere fra næringen, hvis strategimålet om å legge til rette for bedre dialog mellom, og samordning av virkemidler på tvers av relevante sektorer og aktører, skal kunne oppfylles.

Det anbefales etablering av fond og søkbare støtteordninger hvor bransjeforeninger, utdanningsinstitusjoner, bedrifter og utførende håndverkere får anledning til å søke om økonomisk støtte for kompetansehevende tiltak.

2. Arbeidsmarkedet innenfor restaurering og istandsetting er synliggjort for å rekruttere til utdanning og spesialisering i tradisjonshåndverk

Bygghåndverk Norge oppfatter at arbeidet med rekruttering inn mot de aktuelle arbeidsområdene virker å være fragmentert, og forslaget i strategiplanen må konkretiseres.

Fundamentet for å rekruttere bedrifter og håndverkere til å arbeide med fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy er robuste håndverksbedrifter med håndverksmestre, ansatte fagarbeidere og lærlinger. Grunnleggende er det avgjørende at markedet for arbeide på fredete og verneverdige tiltak har et tilstrekkelig og stabilt volum, basert på forutsigbarhet, kvalifikasjoner, seriøsitet og sunne konkurransevilkår.

For håndverksbedriftene vil alltid rekruttering av nye generasjoner håndverkere stå sentralt. Det gjøres en betydelig innsats i de ulike bransjeorganisasjoner, både sentralt og lokalt. Videre er opplæringskontorene rundt om i landet avgjørende i rekrutteringsarbeidet.

Som håndverksorganisasjoner ønsker vi å bidra mer i arbeidet med rekruttering, opplæring og kompetanseutvikling. Dette vil hjelpe rekrutteringen og bidra til å beholde fagpersoner i yrket, og øke tilfanget av fagarbeidere med tilleggskompetanse innenfor dette område.

Selv om mye av utdanningen innenfor bygningsvernet er rettet mot den praktiske håndverksutførelse er det også betydelige elementer av teori. Digitalt undervisningsmateriell og fjernundervisning vil redusere kostnader og øke tilgjengeligheten. Det vil også gi bedre utnyttelse av begrensede instruktørressurser.

3. Mulighetene for opplæring og fordypning i tradisjonelt håndverk i videregående skole og i lærlingeordningene utnyttes bedre.

Bygghåndverk Norge mener at hovedløpet inn i arbeide med tradisjonelt bygghåndverk er ordinær fagutdanning og at fordypningen i stor grad vil måtte komme etter avleggelse av svenneprøve.

Særlig tilknyttet arbeide med håndverkstjenester på fredete og verneverdige objekter anbefales etablering av mentorordninger der erfarne håndverkere kan veilede og motivere yngre generasjoner.

Instruktører i bedriftene må tilføres driftsmidler for å kunne sikre nødvendig kontinuitet.

4. Høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning innen håndverksfag er videreutviklet, tilpasset markedets behov og har styrket kapasitet

Bygghåndverk Norge er overrasket over at man under formell utdanning etter svennenivå, ikke har omtalt mesterutdanningen i strategien. Dette fordi håndverksmestrene og mesterbedriftene er helt sentrale i denne sammenheng. Mesterkvalifikasjonen er en formell, høyere yrkesfaglig lederkvalifikasjon for håndverkere som ønsker å videreutvikle seg i eget fag. Kvalifikasjonen består av tre komponenter: Fag- eller svennebrev i et mesterfag, minimum to års relevant og allsidig praksis i faget og mesterutdanning eller tilsvarende utdanning. Mesterutdanningen består av tre fagområder: Bedriftsledelse, faglig ledelse og faglig fordypning. For flere av byggfagene vil vi anbefale at det legges inn undervisning som er rettet mot bygningsvernet og forståelsen av verneverdige bygg i læreplanene for faglig fordypning.

Utover dette vil vi vise til at:

- Håndverksbransjene ser behovet for økt satsning på utdanning innenfor dette område tilknyttet fagskole, høgskole og universitet. Dette bl.a. for å styrke kompetansen hos bestillere, rådgivere og konsulenter som ansvarlig for å utvikle arbeids- og konkurransegrunnlaget for utførelsen av håndverktjenestene. ,
- Fagskoleutdanninger er yrkesrettede utdanninger som gir spesialisert kompetanse og ferdigheter innenfor spesifikke bransjer. Fordelen med fagskoleutdanning er at den

fokuserer på praktisk anvendelse og forbereder studentene på konkrete arbeidsoppgaver.

- En bachelorgrad eller høyere grad fra universitet eller høgskole gir generell kompetanse, teoretisk kunnskap og analytiske ferdigheter. Dette kan åpne opp for ledelsesposisjoner, mer komplekse oppgaver eller muligheten til å bli mer involvert i forskning og utvikling.

I strategiplanen vises det til at Riksantikvaren ønsker å bidra inn i dagens høyere yrkesfaglige utdanning innenfor dette feltet. Videre samarbeide med utdanningssektoren om bedre rammebetingelser. Bygghåndverk Norge viser til at svakheten i planen er at det ikke fremkommer føringer for hvordan dette skal gjennomføres, men vil understreke at mulighetene for hospitering er et nødvendig virkemiddel innenfor høyere yrkesfaglig utdanning.

5. Ikke-formelle opplæringstiltak innenfor museumssektoren, bygnings- og fartøyvernsentre og frivillige organisasjoner er videreutviklet, tilpasset markedets behov og har styrket kapasitet

Bygghåndverk Norge er positive til at Riksantikvaren ønsker å bidra innenfor dette, men vil påpeke at strategiplanen er for lite konkret

Håndverksorganisasjonene organiserer kurs i et betydelig omfang og flere av disse har berøringspunkter som er aktuelle i denne sammenhengen. Organisasjonene ønsker et nærmere samarbeide med aktører innenfor bygningsvernet om kurs hvor man tilføres kunnskap om verneverdige bygg.

Det er behov for korte kurs, seminarer. Opplæring på arbeidsplassen kan være nyttige for å tilegne seg spesifikke ferdigheter eller oppdatere kunnskapen innenfor bestemte områder. Dette kan ha en umiddelbar effekt, da deltakerne får tilgang til relevant informasjon og kan bruke det umiddelbart i sitt arbeid.

Som nevnt under pkt. 3 er det anbefales etablering av mentorordninger der erfarne håndverkere kan veilede og motivere yngre generasjoner.

Strategisk satsning 2: Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og kulturmiljø

1. Rammer for anbud, tilbud og anskaffelser bidrar til at relevant kompetanse benyttes i alle ledd.

Bygghåndverk Norge støtter forslaget. Det er behov å vurdere utforming av konkurransegrunnlag og entreprisevalg. Dette for å bidra til at håndverksbedrifter med relevant kompetanse er aktuelle for oppdrag på kulturmiljøfeltet. Men vi vil legge til, også for at flere håndverksbedrifter vil være interessert i dette markedet.

Bygghåndverk Norge har følgende kommentarer og innspill som anbefales vurdert når Riksantikvaren skal utforme et forbedret grunnlag for konkurransen og valg av entrepriser.

Kontraktene som utgis av Standard Norge er i utgangspunktet utarbeidet med tanke på nye arbeider, men fungerer også greit på rehabiliteringsoppdrag. Utfordringene er at det i den sammenheng ikke er uvanlig at det oppstår spørsmål om den nærmere grensen for hvilke arbeider som skal gjøres. Eller at det f.eks. underveis oppdages større utbedringsbehov enn hva som er forutsatt. Antikvariske arbeider skiller seg imidlertid fra ordinær rehabilitering på flere områder. Noen eksempler under.

Resultatet

I ordinære standardkontrakter er kravet at resultatet skal være i samsvar med avtale/TEK/passe for formålet.

I et antikvarisk arbeid vil målet være at arbeidene i så stor grad som mulig skal samsvare med det opprinnelige.

Ved antikvariske arbeider bør det altså utarbeides egnede avtaleklausuler om resultatet.

Kompetansen til utførende

I de ordinære standardkontraktene er det i svært begrenset grad stilt krav til fagkunnskapen til de utførende. I NS 8407 er det eksempelvis bare stilt krav til fagkyndigheten til byggeplassledelsen.

I et antikvarisk arbeid er fagkyndighet hos de utførende en forutsetning for et vellykket resultat – og ofte konkurreres det på hvem som har best kompetanse i anskaffelsen.

Antikvariske arbeider har også større innslag av timearbeid enn andre arbeider. Dette gjør også at det er viktig å sørge for at de utførende har riktige kvalifikasjoner for å sikre at byggherren «får det som det betales for».

Det er derfor å anbefale at det benyttes avtaleklausuler som sikrer at de som faktisk utfører arbeidet har de riktige faglige kvalifikasjoner.

Bruk av underentreprenører

De ordinære standardkontraktene setter få skranker for bruk av underentreprenører – og de skranker som finnes håndheves sjelden.

Grunnet de spesielle kravene til fagkyndighet hos utførende som er nevnt ovenfor kan det derfor være aktuelt å sette strengere krav til godkjenning av underentreprenører etc. ved antikvariske arbeider. Det kan også være særlig grunn til at disse skal «godkjennes» allerede før tilbud aksepteres.

Oppsummering og anbefaling:

De eksisterende standardkontraktene er lite egnet til å benyttes på antikvariske arbeider med mindre det gjøres endringer for å ivareta særegenhetene ved slike arbeider. Samtidig er volumet på antikvariske arbeider ikke stort nok til at det bør utarbeides egne standardkontrakter for slike arbeider fra grunnen av.

Bygghåndverk Norge anbefaler at det utarbeides «særlige kontraktsbestemmelser for antikvariske arbeider» som kunne vært brukt sammen med eksisterende standardkontrakter.

2. Offentlige tilskuddsmidler og vedtak bidrar til bruk av relevant håndverkskompetanse

Bygghåndverk Norge støtter at det gjøres en evaluering for at offentlige virkemidler bedre tilpasses leverandørleddet, og da særlig de mindre bedrifers behov for en forutsigbar økonomi i prosjektene.

3. Koblingen mellom marked og bedrifter er styrket

Bygghåndverk Norge registrerer at det i bransjene en grunnleggende skepsis til registre. Skal de ha den nødvendige tillit kreves det en løpende kontroll og kvalitetssikring av de registrerte foretakene. For å sikre at riktig kompetanse blir benyttet, er det viktig å verifisere kompetansekrav til håndverkertjenester på prosjektnivå.

4. Kulturmiljøforvaltningens kompetansekrav er tydelig formidlet til håndverkere og bedrifter

Bygghåndverk Norge støtter forslaget om tydeliggjøring av kompetansekravene som stilles i tilskudsfinansierte prosjekter. Dette må gjøres ved å synliggjøre hvilken kompetanse og hvilket nivå man ønsker i de forskjellige prosjektene. Kompetansekravene må stilles i alle ledd, herunder bestiller-, prosjektering- og rådgiverkompetanse for å ivareta grensnittene mellom aktørene.

Strategisk satsning 3: Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes.

Bygghåndverk Norge støtter de seks forslagene, men ønsker at strategien er mer konkret på hvordan dette skal gjennomføres.

Det er viktig å ha tett dialog og samarbeid for å identifisere behovene. Dette kan også gjøres i sterkere grad gjennom bransjeorganisasjoner og lignende fora. Bransjen kan gi innspill på hvilke ferdigheter og kompetanse som er viktige å utvikle og oppdatere.

Kompetansen som etterspørres må i stor grad læres gjennom arbeidsfellesskap. Læring av håndverk er en- til- en læring. Den som vil lære seg det, må ha tilgang til jevnlig oppdrag og et stabilt arbeidsmiljø. Slike miljøer finnes i bedrifter med en stabil stab, faste ansatte og lærlinger. Ved innkjøp av *tradisjonelt håndverk* må slike forhold vektlegges.

Det er nødvendig å differensiere kompetansetiltak for å bøte på den varierende håndverkerkapasiteten og -kompetansen i ulike deler av landet. Bygningsmassen i by og land stiller også ulike krav til kompetanse og lokalkunnskap er derfor også avgjørende med kunnskap om de lokale forhold både blant håndverkere og rådgivere.

Til tider oppleves det å være en barriere mellom bygningsvernet og dagens mer industrielle byggekultur. Bygningsvernet vil tilstrebe å utføre oppgavene på "kulturhistorisk riktig måte", men dette kan stride mot de tekniske løsningene som benyttes i dag som er innrettet for å møte klimautfordringene. Det er viktig å bygge bro over disse grupperinger, slik at vi kan forstå hverandre og dra nytte av hverandre. Håndverksbransjene innehar høy kompetanse og er også villig til å bidra og tilpasse seg bygningsvernets behov.

Det bør bli et bedre samarbeid mellom Bygningsvern, håndverk og industri. Nye materiale og teknikker trenger ikke å komme i konflikt med antikvarisk istandsetting.

Vennlig hilsen

Bygghåndverk Norge
Frank Ivar Andersen (s)

Malermestrenes Landsforbund
Stein Hesstvedt (s)

Byggmesterforbundet
Harald Hansen (s)

Norske Murmestres landsforening – NML
Jan Gunnar Madsen (s)

Norsk Murforum
Øyvind Buset (s)